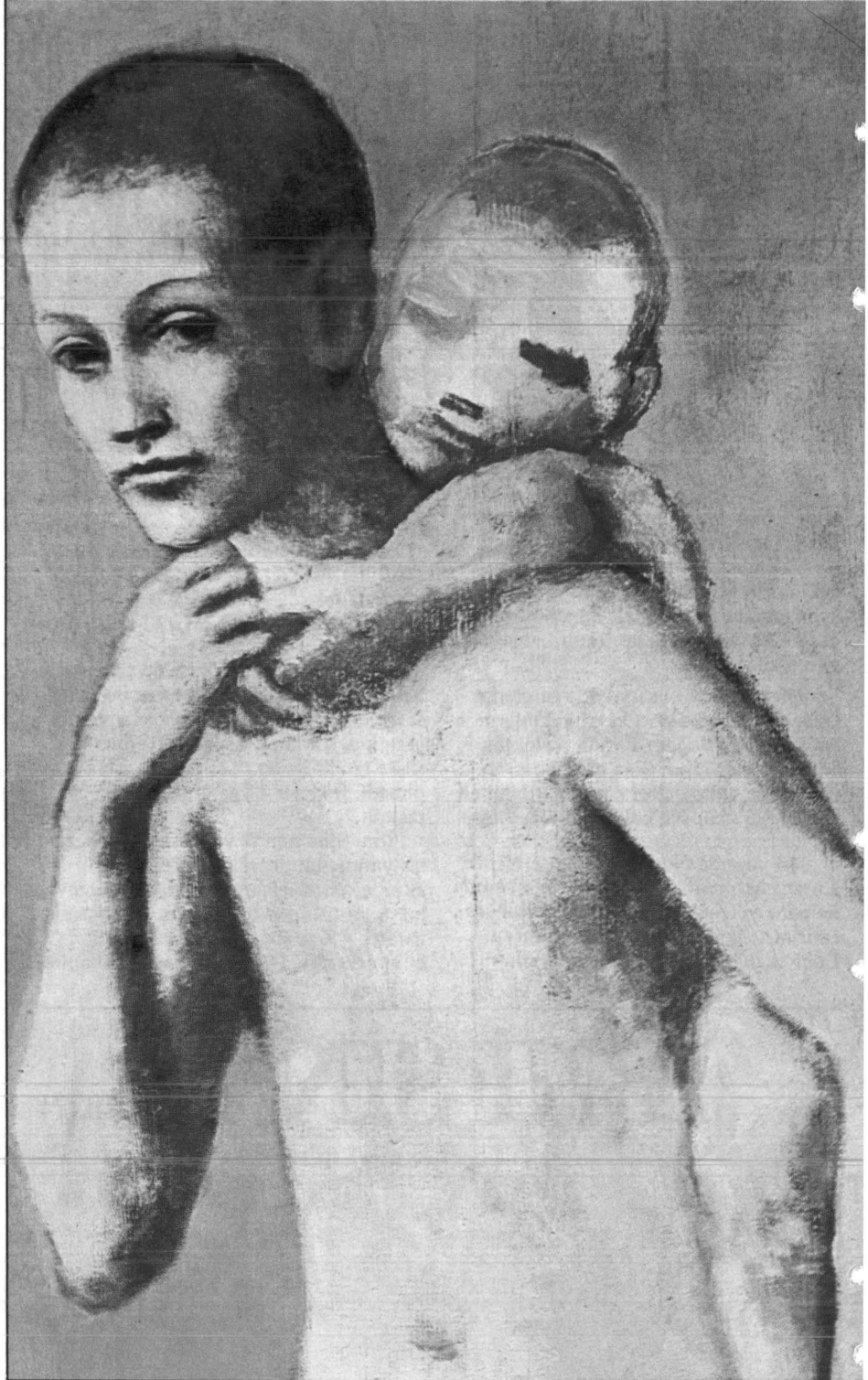

Çocuğun Sağlığı

Prof.Dr.Atalay YÖRÜKOĞLU

Ü

lkemizde beden sakatlıklarıyla yaşam sürdüren çocukların dört milyon dolayında olduğu söylenmektedir. Üretici duruma geçebilecek bir milyonu aşkın geri zekâlı yurttaş kendi ailesi dışında hiçbir yerden destek görmemektedir. En kalabalık aileler en yoksul ailelerdir. Bu yoksulluk çemberinin kırılması devlete düşen bir görevdir.

Pablo Picasso

Türk toplumu sözün gerçek anlamında genç bir toplumdur: Nüfusun yarısını gençler oluşturmaktadır. Toplum nüfusun yüzde 41'i onbeş yaşın altındaki çocuklardır. Bu gerçek karşısında sağlık hizmetlerinin çocuklara öncelik vermesi beklenir. Oysa ne sayılar ne de genel sağlık politikamız bu gerçeğe uyan bir anlayışı yansıtmamaktadır.

Önce sayılara göz atmakta yarar var. Yeryüzünde yılda 21 milyonu aşkın çocuk ölmektedir. Bu toplam sayının yirmi milyonu gelişmemiş ülkelerdeki çocuk ölümleridir. Türkiye'de her yıl doğan bin çocuktan 120-130'u bir yaşına varmadan ölmektedir. Oysa bebek ölüm oranı gelişmiş ülkelerde binde on dolayındadır. Gelişmemiş ülke çocukları pnömoni sürgünler ve beslenme bozukluklarından kırılıp gitmektedir. Batı ülkelerinde ise bebek ölümleri, önlenemeyen doğuştan bozukluklar sonucu olmaktadır. Gelişmemiş ülkelerde çocukların dörtte biri beş yaşına varmadan ölmektedirler. Oysa İsveç gibi gelişmiş bir ülkede beş yaş altındaki ölümlerin genel ölümler içindeki oranı çok düşüktür: Ölen her yüz kişiden ancak ikisi çocuktur.

Çocukların sağlığı konusunda toplumumuzun geleneksel tutumu şöyle özetlenebilir: Ölen ölür kalan sağlar bizizdir. Sağ kalanlara sahip çıkabilseydik bu söz geçerli olabilirdi. Oysa sağ kalabilen talihli çocukları çok sağlıksız bir yaşam beklemektedir: Beslenme bozuklukları, gelişme gerilikleri, kansızlık, barsak parazitleri, zeka gerilikleri, ruhsal uyumsuzluklar. Bunlarla birlikte giden eğitim yetersizliği, bu engelleri aşabilen bir çocuk özürsüz ya da sakat olmayan bir yurttaş olarak toplumda yerini alabilir. Bu güçlükleri çocuk ne kendi kendine yenebilir ne de ailesinin desteğiyle tüm engelleri aşabilir.

Bir araştırmaya göre ülkemizde çocukların yüzde 50'si kansızlık çekmektedir. Değişik yörelerde yapılan taramalara göre gene çocukların yüzde 20'sinde büyüme geriliği vardır. İlginç olan gecekondular çocukları arasında gelişme geriliği oranının köy çocuklarına göre yüksek oluşudur. Ülkemizde beden sakatlıklarıyla yaşam sürdüren çocukların dört milyon dolayında olduğu söylenmektedir. Bunların pek küçük bir yüzdesi tıbbın bugünkü olanaklarından yararlanmaktadır. Dolayısıyla üretici duruma geçebilecek bir milyonu aşkın geri zekalı yurttaş kendi ailesi dışında hiç bir yerden destek görmemektedir. Ailenin yürek yarası olan bu kimsesizler topluluğu aynı zamanda ailelerine ağır bir ekonomik yük yüklemektedirler. Ancak bu büyük topluluk yok sayılmakta ve toplumun sorunlar gündemine bir türlü girememektedirler.

Bir toplumun sağlık düzeyinin ekonomik gelişmişliğine sıkı sıkıya bağlı olduğu tartışılmaz bir gerçek sayılır. En yalın gözlemler bu gerçeği doğrulamaktadır: En kalabalık aileler en yoksul ailelerdir. Yoksul ailede doğan bir çocuğun yazgısı daha baştan bellidir: Çocuk ölümlerinin büyük çoğunluğu kalabalık ve yoksul ailelerde görülmektedir. Çok çocuklu bir ailede doğan çocuğun doğum ağırlığı genellikle ortalamanın altındadır. Çok çocuklu ailede beslenme yetersizdir. Eğitim düzeyi de düşük olduğundan sağlık bakımı da bozuktur. Çok çocuklu bir ailede yoksulluk hastalığı, doğurur, hastalık da yoksulluğu sürdürür. Bu nedenle yoksul ailelerin içine düştüğü çemberin kırılması gerekmektedir. Bu da devlete düşen bir görevdir.

Sorun çok boyutludur ve karmaşıktır. Deneyler göstermiştir ki örneğin kırsal kesimde, ailelere sağlık hizmeti götürmek bu çemberi kırmaya yetmemektedir. Yoğun sağlık çalışmaları bile

bir yörede çocuk ölümlerini kısa sürede azaltmaktadır. Eğitim düzeyi yükselmeden sağlık çalışmalarının başarısı sınırlı kalmaktadır.

Kimine göre sorun sadece ekonomiktir. Tüm hastalıkların anası yoksulluk olduğuna göre yapılacak ilk iş yoksulluğu ortadan kaldırmaktır. Gelir düzeyinin yükselişiyle birlikte sağlık sorunları da en aza inecektir. Bu gözlem büyük ölçüde doğru olmakla birlikte tümünden doğru değildir. Örneğin çocukluk hastalarının büyük çoğunluğu yoğun bir aşılama kampanyasıyla ortadan kaldırılabilir. Bu sonuca ulaşmak için ailelerin eğitim ve gelir düzeylerinin yükselmesini beklemek gerekmez. İyi bir örgütlenme başarısının anahtarı olabilir. Bunun örnekleri de vardır. Geçmiş yıllarda ülkemizde verem, frengi, sıtma, trahom gibi yaygın hastalıklara karşı başarılı sağlık savaşları verilmiştir. Benzer bir başarı neden çocuk ölümleri alanında kazanılmasın? Bunun da örnekleri vardır. Hindistan, Tunus, Madagaskar, Sri Lanka gibi kişi başına ulusal geliri Türkiye'ye göre çok aşağıda olan ülkelerde çocuk ölümleri binde 60 dolaylarına indirilmiştir. Kişi başına bin dolar gelir düşen Türkiye gibi bir ülkede binde 120'nin üstünde bir bebek ölüm oranı toplumun ayıbı sayılmalıdır. Ne gelir düzeyi ne de yetmiş insan gücü bakımından açığımız vardır. Asıl sorun bir yandan gelir dağılımındaki bozukluk, öte yandan yanlış sağlık politikalarıdır. Daha doğrusu var olan sağlık yoktur. "herkese sağlık" ilkesi Anayasada yer almıştır. Sağlık Kurultaylarında saptanan politikalar da yüce amaçlar gütmektedir. Ne varki yasalar yaşama aktarılmamaktadır. Koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik tanınması herkesçe benimsenmiş görünmekte ancak uygulamada tedavi hizmetleri ağırlık taşımaktadır. İyi bir örgütlenme ile daha ucuza sağlanabilecek koruyucu hizmetler arkaya itilmekte, kaynaklar ölü yatırımlara harcanmaktadır. Yüzde 20 kapasiteyle çalışan bölge hastaneleri yapılmaktadır. Çok pahalıya çıkan bu hastaneler yeterli araç gereçle donatılmadığı, yeterli kadroyla çalışmadıkları için verimsiz kalmaktadırlar.

Anayasa, aileyi toplumun temeli saymakta ancak uygulamada ile değil tek tek kişilerin sağaltılması yoluna gidilmektedir. Oysa çocukların sağlığı gibi annelerin sağlığı da savaşılan değildir. Anne ölümlerinin korkunç boyutlara ulaştığı, doğumların büyük çoğunluğunun hastane dışında ve ebe yardımı olmaksızın yapıldığı bir ülkede çocuk sağlığı tek başına ele alınamaz. Burada işin içine kadının aile ve toplum içindeki yeri ve değeri girmektedir. Doğurganlık çağını kronik bir hastalık çeker gibi gebe olarak geçiren kadınların sağlığı düzelebilir mi? Bu annelerden yeterli çocuk bakımı beklenebilir mi?

Sorun çok boyutlu olsa da şu gerçek değişmez: Bir toplumun esenliği çocuklarının sağlıklı yetişmesine bağlıdır. Bu amaç ancak değişik bir yaklaşımla gerçekleştirilebilir: Çocuklara ve annelere öncelik tanıyarak Anayasanın buyurduğu gibi annelerin ve çocukların özel olarak korunmasıyla başarılabılır. Eğitim seferberliği gibi çocuk sağlığı konusunda bir savaş açarak başarılabılır. Unutmayalım ki çocuklar kendi istekleriyle doğmazlar. Onları yaşama hakkı gibi, sağlıklı büyüme ve gelişme hakkı gibi temel haklarından yoksun bırakan toplumlar geleceğe güvenle bakamazlar. Geleceğin hem güvencesi hem de esenliği olan çocuklarımızdan şimdi esirgediklerimizi toplum olarak ilerde çok pahalı ödeyeceğimizi bilmeliyiz.